

KALMAR MUSEUM NYORDNAT.

Av

SIGURD WALLIN.

De genom K. Byggnadsstyrelsens försorg bedrivna restaureringsarbetena å Kalmar slott inträdde i ett nytt skede i och med den länge oöverbärliga trämaskens bortdrivande, vilket utfördes sommaren 1921 genom behandling med cyanväte. Sålänge detta skadedjur regerade i slottet, voro ju alla reparationsarbeten å trävirke meningslösa, och något återställande av de förfallna delarna av slottets inre kunde därför ej utföras. Så snart cyanvätebehandlingen visat sig effektiv, vidtogs nu dylika reparationsarbeten, vilka till en början koncentrerades på utrymmena i östra slottslängan i våningen en trappa upp. Från stora trappan i nordost till den sydvästra trappuppgången invid kyrkans korända lågo sedan gammalt alla utrymmen blottade på äldre inredning, till större delen utan golv och delvis även saknande innertak. Längans förnämsta rum, den stora s. k Förbrända salen, var sedan kronobränneritiden avdelad med en korsvirkesvägg samt entresolerad med en mellanbotten.

Under åren 1920 till 1922 ha dessa utrymmen jämte de s. k. Frökenrummen i norra längan blivit reparerade under ledning av professor Martin Olsson. Alla putsväggar ha undersökts och lagats, varvid dekorering i kalkfärg från Vasatiden framtagits i Stora salen över Kungsköket samt ett par därintill liggande utrymmen. Alla senare inbyggnader ha avlägsnats, varvid Förbrända salen återfått sin ursprungliga storlek. Dess golv har nylagts och takets panelning kompletterats. I vissa rum visade sig bjälktaken vara dekorerade med målning i vitt och rött i stort enkelt rutmönster. Frö-

kenrummen ha befriats från en del inredning, som tillkommit under 1800-talet, då norra längans rum tjänade som landshövdingebostad.

Alltsedan Kalmar Läns Fornminnesförenings stiftande år 1871 ha dess museisamlingar varit förvarade i Kalmar slott. Samlingarna uppställdes efter hand i de historiska rummen i slottets norra del, Gyllene salen, Grå salen, Rutsalen och Drottningssalen, i Frökenrummen samt i den stora Gröna salen i västra längan närmast

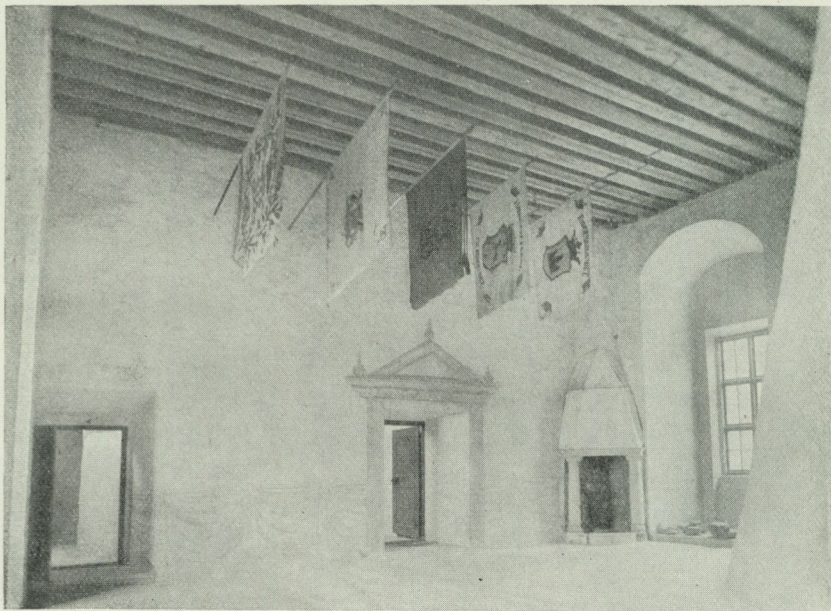


Fig. 1 Stora salen över Kungsköket i Kalmar slott.

slottskyrkan. För desinfektionsförsök måste emellertid de historiska rummen år 1916 utrymmas, varvid hela den efter hand framvuxna anordningen av museet sprängdes. Praktiskt taget hela museet måste nu instuvas i Gröna salen, varav följden blev att överskådligheten över samlingarna gick förlorad och även cirkulationen i hög grad försvårades bland den mängd av monstrar och lösa föremål, som stodo tätt uppradade utmed väggarna och på hela golvytan. Under desinfektionsförsökens fortgång har detta provisoriska tillstånd alltså fortsatt, och genom samlingarnas tillväxt har trångboddheten

ytterligare tilltagit. Museets mångårige föreståndare, lektor F. Bæhr-
rendtz, fick under sådana omständigheter aldrig åter se sitt museum
i ett skick som motsvarade hans ihärdiga strävanden. Ordning i de
långa raderna av fyllda montrar och uttömmande upplysningar i de
alltjämt nya upplagorna av museikatalogen var ständigt hans pro-
gram. Ännu vid tiden för hans fränfalle år 1919 hade utsikterna
ej ljusnat för ett bättre tillstånd inom det starkt hotade museet.
Omslaget var emellertid ej långt avlägset.

När nu restaureringsarbetena kommit i gång begärde fornmin-
nesföreningen tillstånd att disponera ökade utrymmen för museet.
På tillstyrkan av byggnadsstyrelsen och riksantikvarien upplåtos
också de nyrestaurerade rummen till museet jämte de förut till-
gängliga rummen i stora våningen, på så sätt att samlingarna
skulle uppställas i de historiskt sett mer neutrala rummen, under
det att de med historisk inredning försedda rummen skulle hållas
fria från museiföremål. I dessa senare rum skulle endast sådana
föremål uppställas, som kunde tjäna att förhöja rummens historiskt
givna karaktär, alltså möbler m. m. av samhörig art. Hela slotts-
våningen skulle emellertid genom fornminnesföreningens försorg
hållas tillgänglig för allmänheten, varigenom ett enhetligt system
för visningen av slottets inre skulle åstadkommas. Även slottskyr-
kan indrogs ur visningssynpunkt i detta system, varigenom de be-
sökande få tillfälle att genomvandra den stora våningen i dess hel-
het. Det är tydligt att detta arrangement innebär möjlighet till
stora fördelar, först och främst de historiska rummens frigörande
från museisamlingar och vidare den välgörande omväxlingen mellan
de av samlingar fyllda rummen och de historiska interiörerna.

När till följd härav museets samlingar skulle nyordnas, blev
jag av fornminnesföreningens styrelse anmodad att uppgöra plan
härför samt att leda arbetet i den del detsamma kunde utföras un-
der sommaren 1922. Dessa arbeten igångsattes i slutet av maj och
voro avslutade den 17 oktober, varefter slottet och museet åter öpp-
nades för allmänheten. Arbetet på platsen har närmast utförts av
fil. kand. Manne Hofrén efter den av undertecknad uppgjorda pla-
nen och med ledning av efter hand lämnade anvisningar, ofta i

form av modifikationer på grund av erfarenheter, som vunnits under arbetets gång. Jämsides med de för samlingarnas uppställning behövliga inredningsarbetena ha inventering och katalogisering av samlingarna utförts i så stor utsträckning som omständigheterna tillåtit. En lappkatalog med fotografier och beskrivningar har upplagts över det huvudsakliga av allmoge- och högreståndssamlingarna samt Kalmarsamlingen m. m. I runt tal ha omkr. 1500 föremål

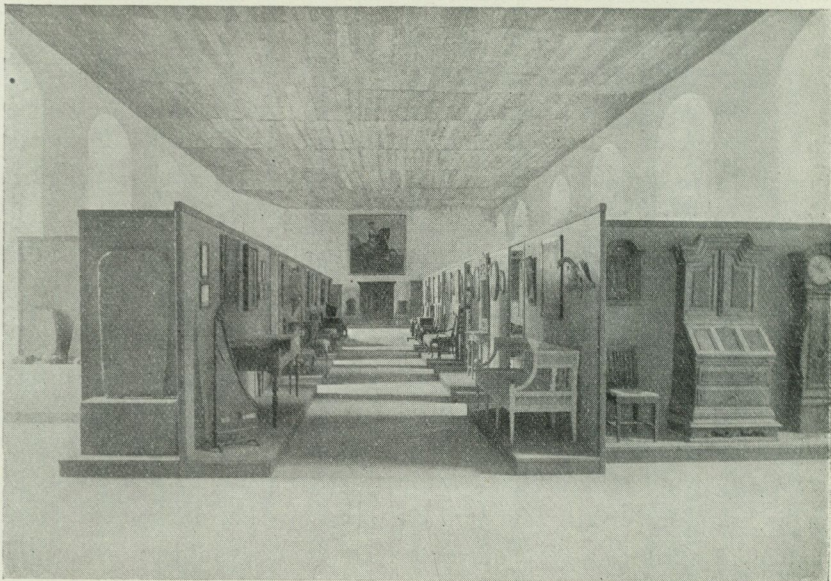


Fig. 2. Förbrända salen i Kalmar slott.

härvid fotograferats. En populär vägledning för besökande utarbetades ock av amanuensen Manne Hofrén under arbetets gång och förelåg tryckt vid öppnandet. Den orienterar kort om såväl slottsrummen som samlingarna och är försedd med avbildningar av det märkligaste av bådadera.

De säregna förhållandena inom det historiska slottets lokaler måste över huvud medföra att en uppställning efter ett normalschema var utesluten. Renodlat systematiska synpunkter kunde givetvis ej tillämpas på lokaler av så individuell karaktär, mot vilka

dessutom stor hänsynsfullhet måste iakttagas. Redan växlingen mellan äkta historiska miljöer å ena sidan och å andra sidan gamla slottsrum med mer enkel inredning och med däri uppställda museisamlingar måste åt detta museum ge en starkt betonad särprägel även gent emot sådana ännu i senare tid bebodda slott som blivit museilokaler. För intrycket av museisamlingarna utgöra naturligen de i och för sig högentressanta rummen ett betydande plus, förutsatt att

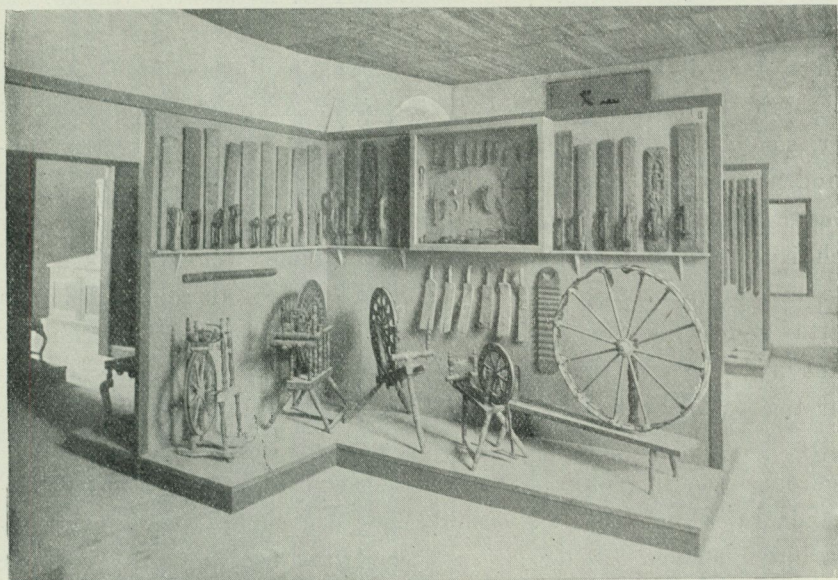


Fig. 3. Förbrända salen i Kalmar slott. Ett parti av allmogeavdelningen, spinnredskap och mangeldon.

samlingarna i minsta möjliga grad verka störande eller skymmande för den historiska inredningen. Detta åstadkommes genom att i stort sett helt hålla samlingarna borta från rum med gammal inredning.

De för samlingar lämpade rummen i stora slottsvåningen ligga i tre grupper, dels Förbrända salen med några angränsande rum i östra längan, dels Frökenrummen i norra längan, dels slutligen Gröna salen med det angränsande rummet i Kuretornet. Dessa grupper skiljas åt av slottskyrkan och de övriga historiska rummen. Gröna salens grupp, där samlingarna nu befunno sig, kunde för

året blott ordnas provisoriskt, då restaureringen av dessa rum först följande år kommer att företagas. Årets uppställningsarbeten omfatta därför de bägge förstnämnda grupperna av rum.

Viktigast ur flera synpunkter måste anordningen av Förbrända salen bli, och efter dess disponerande måste i stort sett allt det övriga rätta sig. Denna sal, slottets största rum, framträder i den fullkomligaste enkelhet, helt blottad på gammal dekorering, men är dock i tomt tillstånd ett monumentalrum av så mäktig verkan, att man ej behöver tveka att kalla det det mest storslagna rum som finnes bevarat i Vasaslottet. De höga rundbågigt avslutade fönsternischerna ge långväggarna karaktären av enkelt storformiga arkader, som bära det vida taket. Fönsterplaceringen är något oregelbunden; i rummets främre del är på ena sidan ett längre stycke fönsterlöst, då det gränsar intill det utskjutande Svennetornet. Här och i det diagonalt motsatta hörnet av rummet finnas gamla spisar av putsat tegel. De önskningar som kunde förefinnas att lämna detta storstilade rum helt och hållet tomt måste undertryckas av hänsyn till att det utgjorde en så betydande del av de för samlingar tänkbara utrymmena. Hölles detta fritt från samlingar, skulle dessa ej ha fått behövt utrymme, utan att inkräkta på ännu känsligare gamla interiörer. Samlingar måste alltså uppställas i Förbrända salen, och i själva verket måste densamma komma att rymma huvuddelarna av det synnerligen rikhaltiga museet. Kalmar Museum är nämligen ett av landets allra rikaste provinsmuseer med kvalitativt mycket högtstående samlingar. Mest välförsedd är kanske den förhistoriska avdelningen, som alltifrån verksamhetens början varit särskilt omhulad. Därjämte finnas betydande samlingar av allmogeföremål samt åtskilligt till belysande av de högre ståndens kultur. För att åstadkomma de för utställandet behövliga väggytorna krävdes någon art av skärmbyggnader, då salens egna väggar ej egentligen lämpade sig härför. Att genom skärmar fördela det stora rummet i smärre avdelningar skulle dessutom skänka den fördelen, att föremålsmassan kunde uppdelas i smärre grupper, som endast successivt komme under åskådarens ögon. På en dylik skärmbyggnad måste emellertid ställas den fordran, att den skulle

kvarlämna så mycket som möjligt av rummets helhetsverkan och bland annat ej hindra vyn på fönsterväggarnas arkader. För detta ändamål gjordes skärmbyggnaden så att en bred mittgång bildades, vilken från ingången vid salens norra ända öppnar perspektivet ända fram till fondväggen. Från mittgången ställdes skärmväggar i rät vinkel ut mot salens sidoväggar, riktade mot mitten av murpelarna mellan fönstren och gjorda så korta, att gångar lämnades öppna utmed fönsterväggarna. Skärmbyggnaden blev härigenom fristående på golvet, och fönsterväggarnas arkader kunna ses i perspektiv från båda ändar av salen. Mitt för varje fönster bildar skärmbyggnaden ett litet mot fönstret öppet rum med en dörröppning i fonden in mot mittgången. Genom att salens fönster ej sitta mitt emot varandra, komma dessa dörröppningar i mittgången växelvis, och ljuset från fönstren faller på motstående skärmar. Hela skärmbyggnaden inskränktes i längden till den del av rummet, som har fönster på båda sidor. Närmast ingången är ett mindre stycke öppet golv lämnat fritt och framtill vid fondväggen ett ganska stort ungefär kvadratisk fält. Särskilt detta senare fria område ger möjlighet för åskådaren att iakttaga rummets karaktär och stora mått. Långväggarna ha i sin fulla längd lämnats helt fria från museiföremål. Dessa ha hopförts i skärmbyggnadens mittgång och sidorum, varjämte några stora föremål placerats vid salens gavelväggar. Fördelningen av samlingarna har gjorts så, att den ena sidans avdelningar upplåtits för de förhistoriska samlingarna, den motsatta för allmogesamlingarna samt mittgången och fondväggen för de högre stånden. Här äro utställda i en kronologisk serie möbler och porträtt m. m. från renässans fram till empire. Å fondväggen hänger som avslutning å perspektivet David von Kraffts ryttarporträtt av Karl XII över ett par stora skåp. Den förhistoriska avdelningens skärmrum ha försetts med en enhetlig monterinredning av bordmontrer med väggskåp över och slutna förvaringsskåp under. Dessa senare utgöra magasinsutrymme för motsvarande period som finnes utställd närmast ovanför. Allmogeavdelningen är fördelad efter föremålens art och användning i grupper, så att varje skärmrum fått sin sida av allmogekulturen att representera. Helhetsintrycket av skärmbyggnaden bestämmes till

stor del av färgen på väggbeklädnaden, grå juteväv, och på listverket, brungrå lasyr. I rummets fasta inredning bryter endast takets mörknade furupanel den gulvita putsfärgen å väggarna.

Huvuddelarna av museet ha härmed fått sin uppställning i detta slottets största rum, vilket också krävt den mest omfattande museala inredningen. Där dylik inredning utförts i de övriga utrymmena har den inskränkts till tygklädda väggskärmar och pal-lar samt väggskåp, i regel åstadkomna genom ombyggnad av gammal montermateriel. Alla de övriga i år anordnade rummen kunna också betecknas som specialavdelningar, om ock bland dem åtminstone en är av särskild vikt, nämligen Kalmaravdelningen. Rummen intill Förbrända salen äro upplåtna ett till samlingen av föremål rörande slottet självt, ett till en samling öländska möbler och vävnader, deponerade av Ölands Kulturminnesförening, samt ett, för rummet närmast stora trappan, till allmogevävnader och allmogedrakter. Innanför Förbrända salen ligger den s. k. Stora salen över Kungsköket, genom vilken den stora spiskupan går upp. Rummet har genom restaureringen återfått sin karakteristiska dekorering i kalkfärg från Vasatiden och hör därigenom till gruppen av historiska rum. Dess gestaltning och dess läge innanför den största salen ger det en viss högtidlig prägel av avskildhet, som kan motivera den användning det fått, nämligen som förvaringsplats för de fanor, som tillhört borgarebeväpningen under 1700-talet och skarp-skyttarna under 1800-talet. I ett ännu längre in beläget tornrum ha hängts en serie kungaporträtt från 1600- och 1700-talen.

Den andra gruppen museirum, Frökenrummen, har ordnats som en begynnelse till en avdelning för Kalmar stads historia, topografi, styrelse och näringar etc. Avdelningen har sammanställts av hit-hörande föremål i museet och inrymmer såväl jordfynd alltifrån stenåldern som åtskilliga byggnadsdetaljer från äldre hus i den nya staden, vidare ämbetsinsignier o. dyl. hänförande sig till stadens styrelse, brandredskap, skråföremål och hantverk m. m. Här är även uppställd läroverkets samling av etnografika m. m., »Kalmar Gymnasii Raritetssamling», vars ursprung går tillbaka till 1700-talet.

Den tredje gruppen museirum, Gröna salen och angränsande

rum, kunde i år ej få någon definitiv anordning. Efter genomgången restaurering äro de avsedda att rymma de kyrkliga samlingarna. I samband med restaureringens fortskridande står även möjligheten till ytterligare ökade utrymmen för museet. Slottets bottenvåning torde i reparerat skick komma att bjuda åtskilliga rum, som med fördel skulle kunna användas för museiändamål. Redan med de nu befintliga samlingarna skulle ytterligare utställningar med fördel kunna anordnas, och om, såsom är att hoppas, museets insamlingsverksamhet inom det mycket givande samlingsområdet kommer att återupptagas efter modärna linjer, bli ytterligare lokaler synnerligen önskvärda. Speciella delar av såväl allmoge- som stads-samlingarna skulle därvid kunna få fördelaktig uppställning i de blivande utrymmena i bottenvåningen, och så småningom skulle hela slottet komma att hållas tillgängligt genom fornminnesföreningens försorg, ordnat i sin helhet efter samma princip som nu införts i den stora våningen, med naturlig fördelning i dels historiska rum, dels rum med museisamlingar.

ANDRA NORDISKA MÖTET FÖR FOLKLIVSFORSK- NING I HELSINGFORS 14--16 AUGUSTI 1922.

Av

ERNST KLEIN.

Andra nordiska mötet för folklivsforskning ägde rum i Helsingfors den 14--16 augusti 1922.

Det uppslag, som två år tidigare för första gången förverkligats på Nordiska Museet i Stockholm, hade sålunda visat sig livskraftigt nog att åstadkomma ännu ett nordiskt etnologmöte, och detta betecknade icke ett avtynande, utan tvärtom ett tydligt ökat intresse för saken bland de nordiska ländernas folklivsforskare. Att värdarna, finländare och finnar, voro talrikare representerade nu än i Stockholm, är ju icke att undra över. Snarare kan det hos en och annan ha väckt en med glädje blandad förvåning att möta så många och så framstående svenskar här i Helsingfors, dem man icke såg i Stockholm. Särskilt gäller detta deltagandet från Lund och Göteborg, som nu, delvis tack vare den omedelbart förestående svenska filolog- och historikerkongressen, blivit i hugnesam grad livligt.